

HAC İBADETİNDE EĞİTİMİN ÖNEMİ

Doç. Dr. Fahri KAYADİBİ / Kocaeli Müftüsü

İslam'ın bes şartından birisi olan hac, mali ve bedeni bir ibadettir. Zengin olup ve gitmeye gücü yeten milyonlarca müslüman dünyanın çeşitli yerlerinden hac mevsiminde hac farizasını yerine getirmek amacıyla Kâbe'ye koşmaktadırlar. Fakat ülkelerinde hac konusunda yeterince eğitilmemiş muhtelif milletlere mensup bu hacı adayları bilgisizlikleri nedeniyle zaten zor olan hac ibadetini kendilerine bir kat daha fazla zorlaştırmaktadırlar. Kendi ülkelerindeki alışkanlıkları ve âdetlerini orada aynen devam ettirmeye kalkmaları bir takım uyumsuzlukların ve zorlukların doğmasına neden olmaktadır. Oysa ki hacca gidecekler lüzumlu bilgiler önceden verilmiş olsa bu uyumsuzluk ve zorluklar kendiliğinden kalkacaktır. Kendi kendilerine çıkardıkları bu lüzumsuz zorluklar bazen itişip-kalkışmayı da asarak ezilmelere ve ölümlere bile yol açabilmektedir. Bunların arasında iyi eğitilmiş olan hacılar da doğru bildiklerini tam tatbik edememekte ve adeta bilgisizlerin hısimına uğramaktadırlar. Bu sebeple tüm dünya hacılarının ülkelerinde hacca gitmezden önce çok iyi eğitilmeleri gerekir. Hatta İslam ülkeleri arasında hacca gidecekler nelerin öğretilmesi gerektiğini tespit ve bunları tatbik bakımından bir ortak eğitim komitesi kurulabilir. Bu komite her yıl eğitimsizlik ve bilgisizlikten kaynaklanan sıkıntıları yerinde tespit ederek bir yıl sonraki hacca gidecekler sıkıntıları ve noksanlıkları giderici eğitim verebilirler. Bu yolla hacda ölüme kadar varan haccın adab ve erkanına uygun olmayan hareketlerden hacılar arındırılabilir. Bunun neticesinde bir kaç yıl içinde hacdaki yasanan zorluklar büyük ölçüde ortadan kaldırılmış olur. Biz burada verilecek eğitimle giderilebilecek ve haccı kolaylaştıracak bazı önemli hususları izah etmeye çalışacağız.

TAVAFLA İLGİLİ ZORLUKLARI GİDERMEDE EĞİTİMİN ROLÜ

Tavaf, kabenin etrafını her defasında Hacer-i Esved'i selamlayarak yedi defa dolaşmaktır. Fakat tatbikatte çok kolay olan bu isi tavaf edenler kendi hareketleriyle ve yersiz yaptıkları işlerle zorlaştırmaktadırlar. Bayramdan hemen önceki günler ve ziyaret tavafının yapıldığı bayram günleri izdihama eklenen yanlış ve yersiz hareketler adeta tavafı işkenceye dönüştürmektedir. Oysa ki hacı adaylarının hepsi yapabilecekleri yanlış hareketler konusunda ülkelerinde eğitilmiş olsalar tavaftaki bu zorluk kendiliğinden sona erecektir. Bunları söyle sıralayabiliriz:

- Hacer-i Esved'i Öpmek İçin Çıkarılan Zorluklar : Hacer-i Esved; Kâbe'yi tavafa baslarken başlama işareti olması için Hz. İsmail tarafından Ebu Kubeys dağından getirilmiş 18-19 cm kutrunda bir taktır. Tavafa baslarken her şavtın sonunda ve sa'ye baslarken bir defa selamlamak sünnettir. Defalarca selamlamak, çizgisi üzerinde namaz kılmak, öperek şavta

başlamak gibi hacca mahsus bir durum yoktur. Fakat ne hazindir ki büyük kalabalıkları ezerek hısımlar gibi onu öpmeye koşan, veya tavaf edenleri durdurarak hizasındaki çizgi üzerinde namaz kılmaya uğrasan, gene tavaf edenlerin önünde bir duvar gibi durarak onu defalarca selamlamaya çalışan ve böylece tavaf yapanlara işkence yaparak haram isleyen didişip-itisen, öldürürcesine tepeleyen insanlar hacın erkanına ve ihramın ruhuna ters düşerek günaha girdiklerinin farkında bile değillerdir. Onlar için memleketlerine gittiklerinde ziyaretlerine gelenlere Hacer-i Esved'i öptüklerini anlatmaları önemlidir. Oysa ki Hz. Ümer : "Çok iyi biliyorum ki sen, faydası da zararı da olmayan bir taş parçasısın. Eğer Resulü Allah (s.a.s)'ın öptüğünü görmeseydim, seni öpmezdim" 1 demiştir. Herhalde takdir buyrulur ki Resulü Allah (s.a.s)'ın öpmesi haram olan eziyetleri insanlara yaparak olmamıştır. Bos ve serbest olan zamanda yapılmıştır. Elbette ki bos ve serbest olduğu, mü'mine eziyet söz konusu olmadığı zaman Hacer-i Esved öpülebilir. Bu da sünnettir. Ama bu sünnet mü'mine işkenceyi reva görerek ve böylece haramı işleyerek yerine getirilmez. Hele tren gibi gruplar haline dönüşüp izdihamda Hacer-i Esved'i öpmeye kalkışmak çok anlamsız ve yersiz bir davranıştır.

Tavafda Hacer-i Esved hizasında gruplar halinde dua ederek tavaf edenlere mani olunmaktadır. Halbuki bu dua bos olan bir mahalde yapılarak tavafa girilebilir. Böylece izdihamda meydan verilmez.

- Zenzem Kuyusu Üzerinde Namaz Kılmaya Uğraşmak : Zenzem kuyusunun yeri tavaf alanında işaretlenmiştir. Esas kuyu alt kattadır. Fakat bu işaretlenen mahalde namaz kılmaya uğraşmak tavaf edenlere; "durun ben tavafınıza maniylim" demektir. O mahalde namaz kılmanın dini bir yönü olmadığı gibi tavaf edenlere engel olmak da ayrı bir günahdır.
- Makam-ı İbrahim'de Namaz Kılabilmek İçin Tavaf Edenlere Engel Olmak :

Makam-ı İbrahim; Kâbe inşa edilirken iskele olarak kullanılan ve Hz. İbrahim'in halkı hacca davet ederken üzerine çıktığı taşın bulunduğu yerdir. Mümkün olduğu takdirde tavaf namazının makam-ı İbrahim arkasında kılınması efdaldır. Boş olmadığı ve mümkün olmadığı takdirde iki rekat tavaf namazı diğer müsait yerlerde kılınır. Fakat her tavafı bitiren Makamı İbrahim arkasına koşup izdihamın içinde hem ezerek, hem ezilerek, hem de tavaf edenleri durdurarak iki rekat namaz kılmaya çalışıyor. Oysa bu namazı müsait boş yerlerde kılmasının hiç bir sakıncası yoktur. Üstelik din kardeşini incitme günahına da girmemiş olur. Bazen de topluluk halinde burada halka namazı oluşturarak büsbütün tavafı aksatıyorlar.

- Tavafın Son Şavtı Topluluğun Dışından Dolaşılabilir :

Tavafda 7. şavta giren kişi bu şavtında dışarı açılarak Hacer-i Esved'de hiç kimseye mani olmadan tavafdan kolayca çıkabilir. Halbuki bu son şavtı Hacer-i Esved'in dibinde tamamlayarak diklemesine tavaf halkalarını yarıp insanlara ve kendine eziyet verilerek tavafdan çıkmaya çalışılıyor. Böylece tavaf edenler durdurulmuş ve eziyet edilmiş oluyor.

- Tavafı Gruplar Halinde Yaparken Başkalarına Verilen Eziyet : Bazı ülkelerden gelen hacılar birbirine kenetlenmiş grup halinde sıralanmış tren vagonlarını andırır vaziyette başkalarını itip-kakarak ezerek tavaf yapmaya çalışıyorlar. Bunu yapmaya hiçbir ihtiyaç yoktur. Eğer kaybolma endişelerini taşıyorlarsa önceden bir yer işaretleyip tavafdan sonra orada buluşabilirler.

• Tavafta Aksi İstikametten Gelmek : Bazıları Hacer-i Esved'te tavafa başlamak için ters istikametten gelerek tavaf yapanları sıkıntıya uğratmaktadır. Oysa ki dışardan Hacer-i Esved istikametine gelebilirler.

• İzdihamlı Günlerde Nafile Tavaf Yapmak : Kurban Bayramının yaklaştığı günlerde ve ziyaret tavafının yapıldığı bayramın ilk üç günü Kâbe vücut ifade eden tavaflar için çok izdi- hamlı olmaktadır. Bu nedenle nafile tavaflar için geniş vakti olanlar tavaf alanını farz ve vacip tavafı yapanlara ikram etmeleri ve kendilerinin nafile tavaflarını izdiham olmayan müsait zamanlarda yapmaları, din kardeşlerini düşünmeleri açısından centilmence bir hareket olur. Böylece bu günlerde izdiham azaltılmış olur. Hacı adayları daha ülkelerindeyken bu nezakete verilecek eğitimle kavuşturulabilir.

ŞEYTAN TAŞLAMADA ZORLUKLARIN GİDERİLMESİNDE EĞİTİMİN ROLÜ

Hac'da Kurban Bayramının ilk üç günü şeytan taşlamalarda büyük izdiham yaşanmaktadır. Bu izdiham bazen ayaklar altında tepelenmelere, sakatlanmalara, hatta ölümlere yol açabilmektedir. Fakat bu tehlikeli durumlara düşmenin nedenleri arasında şeytan taşlama mahallerinin dar olması yanında genellikle hacıların bilgisizce şeytan taşlamaya kalkışmasından kaynaklanmaktadır. Bilgisizlik nedeniyle yapılan hataların bazıları şunlardır :

a. Gruplar halinde kenetlenmiş şekilde toplumun içerisine dalarak önüne gelenleri zor duruma düşürmek gibi yanlış bir uygulamaya devamlı olarak rastlanmaktadır. İzdiham halindeki topluluğa böyle bir dalış o topluluğun kendi inisiyatifi dışında dalgalanmasına, düşmesine, istemeyerek birbirini ezmesine neden olmaktadır. Halbuki tertipli ve dikkatli yavaş bir gidişle hiç itişip kakışmaya neden olunmaz. Herkes kolayca taşını atabilir.

b. Atılan taşların normal ölçülerde olmaması veya taşlama mahalline diğer yabancı maddelerin atılma yanlışlığı sürekli yapılmaktadır. Atılacak taşların nohuttan büyük, fındıktan küçük olması yeterli olduğu halde bir bakıyorsunuz taşlama mahalline kocaman taşlar fırlatılmakta, terlik, ayakkabı, sopa, demir gibi cisimler atılmakta ve bazen bunlar yaralanmalara neden olmaktadır. Oysa ki burada şeytanın isimlerle öldürülmesi gibi bir konu yoktur. Zaten maddi cisimler şeytanı öldürebilecek de değildir. Buradaki taşlama olayı Hz. İbrahim'in tarihi anısına müsteniden insanın Allah (c.c.)'a karşı şeytana kanmasına, uymamasına taşlama şekliyle bir söz verıştır. "İşte şeytan seni taşladım, artık sana uymayacağım" manasını taşımaktadır. Seytan taşlayanlar, bu bilinç içinde olsa hiç de böyle hatalı durumlara düşmezler.

c. Şeytan taşlamada aynı zamanlara yığıntı yapmadan sakin ve izdihamsız zamanlarda taşlama görevi yapılabilir. Şeytan mahalli genişletilerek [1995 hac mevsiminde bir hayli genişletildiği görülmüştür) veya kat sayısı artırılarak izdiham önlenir. Bu konu ilgili ülke düşünülmesi gerekmektedir.

SAĞLIK AÇISINDAN EĞİTİMİN ÖNEMİ

Hac zor bir ibadettir. Yapılması için bedeni sağlamlık ve tahammül gerekmektedir. Üstelik serin iklimlerden gelenler için sıcak iklim sıkıntısı da vardır. Bu zor ibadet vücutça sağlam ve genç insanların yapacağı bir iştir. İbadetin zorluğu ve iklim şartları hacca gitmek isteyenlere iyi anlatılmamış ülkelerden buraya çok sayıda yaşlı ve hasta insanlar gelmektedir. Bu kişiler buralarda büyük sıkıntı çekmektedirler. İbadetin yorgunluğu ve iklimin sıcaklığı nedeniyle hac

ibadetlerini hakkıyla yerine getiremeyecek duruma düşmektedirler. Bizim ülkemizde de hacca yaşlı gitmek adeti vardır. Hacca sağlıklı ve genç gitmenin önemi anlatılmalıdır. Hacca gidiş ölmek için değil, farz ibadeti yerine getirmek için olmalıdır. Ayrıca çeşitli nedenlerle güneşte gezmenin sağlığı bozacağı, böylece ibadeti aksatacağı hacı adayına anlatılmalıdır.

HACI ADAYLARININ RATIL İNANÇ VE AİD ATLARDAN ARINDIRILMASINDA EĞİTİMİN ROLÜ

Hac menasiki yerine getirilirken, esas yapılması gerekenlerden ziyade hac ibadetiyle ilgisi olmayana daha çok rağbet edildiği görülmektedir. Kâbe duvarları, Makam-ı İbrahim, Mescidin duvarlarına el ve çamaşır sürmeler, memlekete ilaç için et kurutup götürmeler ve deve dili arayışları gibi çok sayıda batıl inanışlar vardır. Bunlar tespit edilerek hacı adayları bu bidatlardan eğitimle kurtarılabilir.

ADAB-I MUAŞERET KURALLARINA DİKKAT EDİLMESİ AÇISINDAN EĞİTİMİN ROLÜ

Hac mevsiminde Suud-i Arabistan'da hac menasikinin yerine getirildiği mekanlarda milyonlarca insan aynı zamanlarda bulunmak mecburiyetinde kalmaktadır. Bu, mahşeri topluluk içerisinde kişiler ülkelerinde özen gösterdikleri bazı muâşeret kaidelerine özen göstermemektedirler. Bu durum biraz da toplum içerisinde kendini kontrolsüz hissetme duygusundan kaynaklanmaktadır. Çöpleri gelişi güzel yerlere atma, tükürme, süm- kürme, bevletme gibi hususlar bunlardan bazılarıdır. Ayrıca şeytan taşlamaya giden gölgelikli yollar üzerinde ikamet etmeler, buralarda traş olup saçları ve traş bıçaklarını, su şişelerini, yemek artıklarını herkesin gelip geçtiği bu yollara atmalar, yoldan geçenleri rahatsız ettiği gibi hiç de hoş olmayan görüntüleri sergilemektedir. Bu durum İslamın temizlik esaslarına ve ibadet ruhuna tamamen ters düşmektedir. Bunun için hacı adayları bu konularda ülkelerinde iyice eğitilerek hacca gönderilmelidir.

HAC'DA GÖREVLENDİRİLECEK DİN GÖREVLİLERİNİN EĞİTİMİ

Hacıların basında görevli olarak gönderilen din görevlileri, yukarıda izah ettiğimiz hususları beraberinde buldukları hacılara öğretmek, haccın menasikini onlara tam yaptırmak açısından kendilerine önceden bu konuda yeterince eğitim verilmelidir. Yoksa eğitilmemiş din görevlisi hacı adayına faydalı olmadığı gibi kendisi de aynı yanlışlara düşebilir.

SONUÇ :

Hac ibadetinin bizatihi kendisi; sıkıntılara göğüs germe, nefsi terbiye, ibadetin zorluğuna ve herşeye sabretme eğitimidir. Bunun yanında hac menasikini hakkıyla yapabilmek, ibadeti yaparken istenmeyen durumlara düşmemek, başkalarını incitmemek ve incinmemek, bid'atlardan arınmak, hac ibadetini İslamın ruhuna uygun yapabilmek için dünyadaki tüm hacı adaylarının hacca gelmezden önce iyice eğitilmeleri şarttır. Bu eğitimle hacı adayı hakkıyla hacı olabileceği gibi ibadet ederken İslamın ruhuna ters düşmek gibi bir çarpıklıktan da kurtulmuş olacaktır. Yapılan bir istatistikte ceza kurbanlarının, şükür kurbanlarına neredeyse denk bir sayıda kesilmiş olması haccın ne ölçüde bilgisizce yapıldığını göstermektedir. Bunun için İslam ülkeleri arasında bir hac eğitim komitesi kurularak hacca gideceklere bir müşterek eğitim verilebilir. Her yıl hac mevsiminde hacılar gözetlenerek noksanlıkların tesbitiyle eğitimi verilmesi gerekli hususlar belirlenerek bir sonraki yıl hacca gidenlere bu konuların eğitimi

verilebilir. Bilgisiz, bilinçsiz ibadetten, bilerek yapılan ibadetin daha değerli ve üstün olduğu iyi bilinmelidir.